

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	321
Land:	Irak
Kilde:	Utrikesdepartementet
Titel:	"Notat fra det svenske Regeringskansliet"
Udgivet:	6. marts 2007
Optaget på baggrundsmaterialet:	2007

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Irak 2006

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

I sin kvartalsrapport till säkerhetsrådet den 1 september 2006 sammanfattade FN:s generalsekreterare Kofi Annan situationen för de mänskliga rättigheterna i Irak på följande sätt:

”Irak befinner sig i en akut humanitär kris vad gäller respekten för mänskliga rättigheter, med urskillningslöst dödande, riktade attacker, kriminalitet och korruption som bidrar till frånvaron av lag och ordning. Trots ansträngningar från den nya regeringen att ingripa, har de officiella institutionerna inte kunnat skydda enskilda individer från grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna. De har heller inte kunnat kompensera det snabbt växande antalet offer. Jag är bekymrad över rapporter om att milisgrupper har infiltrerat stats- och rättsinstitutioner och på så sätt underminerat det irakiska folkets förtroende för dessa. Förekomsten av dödspatruller, av vilka somliga är knutna till de väpnade milisgrupperna och till och med till regeringens säkerhetsstyrkor, belyses av de dagliga upptäckterna i olika delar av landet av dussintals kroppar av mördade människor som bär spår av tortyr och avrättningar”.

Säkerhetsläget och respekten för de mänskliga rättigheterna har ytterligare försämrats sedan generalsekreteraren skrev sin rapport. Både MR-kränkningar, begångna av regeringen eller dess företrädare, och andra våldsdåd fortsätter att gissla befolkningen.

I flera självmordsattacker och bilbomber i den shiadominerade Sadr-stadsdelen i Bagdad den 23 november dödades över 200 människor och 250 skadades, varefter hämndattacker mot sunnimuslimska mål krävde många dödsoffer. En ytterligare upptrappning skedde i december, med en rad olika våldsdåd följda av hämndattacker. Antalet dödade civila i samband med våldsamheter uppgick enbart under september och oktober till 7.054 (motsvarande över 100 varje dag). Av dessa dödades 3.709 bara under oktober månad, vilket gör denna till

den värsta månaden räknat i dödsoffer sedan invasionen inleddes 2003. Antalet skadade i våldsamheter uppgick till 7.425 under september och oktober enligt den irakiska regeringens egna uppgifter. Andra oberoende studier menar att dessa siffror är kraftigt underskattade. Regeringen uppgav i november 2006 att sammanlagt upp till 150.000 civila har dödats i våldsamheter sedan kriget i mars 2003.

Våldet i Irak har alltmer fått en sektaristisk prägel, där väpnade sunni- och shia-religiösa grupper utför våldsdåd och hämndattacker som oftast drabbar civila. En kraftig upptrappning skedde efter attacken mot moskén i Samarra den 22 februari och än mer efter självmordsbombarna i Bagdad den 23 november. En stor del av våldet har också sin grund i kriminalitet och rivaliserande intressen som inte är av religiös eller etnisk natur.

Flyktingsituationen i Irak har förvärrats under 2006. UNHCR uppskattar att mellan 1,6 och 1,8 miljoner människor har flytt Irak sedan 2003. Omkring 425.000 av dessa beräknas ha lämnat landet bara under 2006. Inne i Irak beräknas åtminstone 1,6 miljoner människor vara på flykt från sina hem, av vilka 240.000 flytt under 2006.

På det politiska planet har Irak genom folkomröstningen i oktober 2005 antagit en ny konstitution som på papperet garanterar skyddet av de mänskliga rättigheterna. Konstitutionen ersätter den tidigare administrativa övergångslagen (TAL) från 2004.

Ett folkvalt parlament konstituerades efter de allmänna valen i december 2005. En ny regering, baserad på valresultatet, tillträdde i maj 2006. En nationell försoningsplan presenterades av regeringen i juni 2006, liksom en säkerhetsplan för huvudstaden Bagdad. Flera försoningskonferenser har hållits under hösten. Ingen av dessa kan dock ännu sägas ha bidragit till en förbättring av säkerhetssituationen. En kommitté för konstitutionsöversyn bildades av parlamentet i september 2006.

Dom föll i den första rättegången mot Iraks f.d. diktator Saddam Hussein den 5 november 2006. Saddam Hussein och två av de medanklagade dömdes till döden för brott mot mänskligheten i samband med att 148 människor dödades i staden Dujail efter ett mordförsök på den irakiske ledaren 1982. Domen överklagades men avslogs och straffet verkställdes den 30 december.. En andra rättegång (den s.k. Anfal-rättegången) inleddes under senhösten 2006 vid vilken sex anhängare av den tidigare regimen står åtalade för brott mot mänskligheten och folkmord.

Organisationer såsom Human Rights Watch underkände Dujail-rättegången som man ansåg ha präglats av allvarliga administrativa, procedurella och

rättsliga brister. EU betonade i ett uttalande vikten av en rättvis rättegång för den nationella försoningen och erinrade om EU:s avståndstagande från dödsstraff. Hängningen av Saddam Hussein den 30 december, och de omständigheter runt avrättningen som senare framkom, väckte starka reaktioner runt om i regionen och i världen som helhet. Sveriges utrikesminister gjorde den 30 december ett uttalande i vilket han beklagade avrättningen, tog avstånd från dödsstraffet och framförde en uppmaning om en försoningsprocess i Irak.

Dödsstraffet återinfördes i Irak 2004 för brott såsom mord, narkotikahandel och kidnappningar och utvidgades 2005 till att även omfatta terrorism. Sedan 2004 har över 140 personer dömts till döden, av vilka 51 har avrättats. I september 2006 avrättades 11 personer genom hängning i Erbil, vilket var första gången sedan 1992 som avrättningar verkstälts i den kurdiska regionen.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Irak har ratificerat följande centrala konventioner för mänskliga rättigheter:

- Konventionen om politiska och medborgerliga rättigheter (ICCPR), inget av de två fakultativa protokollen;
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR);
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD);
- Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) (reservation finns), men inte det fakultativa protokollet om enskild klagorätt; och
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC). Irak har ratificerat med en reservation avseende artikel 14, paragraf 1, med innebörden att barn inte enligt islamsk sharialag äger rätt att ändra sin religionstillhörighet. Enligt Iraks konstitution (artikel 2) får ingen lag stiftas som står i motsats till etablerande islamska regler. Irak har inte undertecknat de två protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn.

Irak har inte undertecknat Flyktingkonventionen eller Romstadgan för internationella brottsmålsdomstolen (ICC).

Irak har inte inkommit med periodiska rapporter under någon av konventionerna under de senaste sex åren. Totalt saknas 10 periodiska rapporter. De respektive kommittéerna har i sina observationer baserade på

tidigare rapporter konstaterat att det på många områden fortfarande saknas information och att det återstår för Irak att implementera konventionerna.

Iraks regering samarbetar löpande med FN:s mission UNAMI (United Nations Assistance Mission to Iraq).

FN har välkomnat tillsättandet av ett MR-kontor inom ramen för den biträdande irakiske premiärministerns kontor under 2006, liksom utnämningen av en MR-rådgivare till ordföranden för det representativa rådet.

Framsteg nåddes under 2006 i förberedelserna för ny lagstiftning på MR-området, såsom den nya lagen om krav på lokaler för fängsligt förvar, lagförslaget om omorganisation av inrikesministeriet. Förslag till nya föreskrifter för säkerhetsstyrkorna och inrättandet av ett center för mänskliga rättigheter och etik vid inrikesministeriet är andra lovande steg, liksom instiftandet av en nationell kommission för mänskliga rättigheter.

I juli 2006 hölls möten i Jordanien mellan FN:s särskilde rapportör för tortyr och representanter för Iraks ministerium för mänskliga rättigheter samt irakiska enskilda organisationer, även om rapportören ännu inte inbjudits till Irak officiellt av regeringen. Möten hölls också i juli mellan ministeriet och FN:s kontor för mänskliga rättigheter i Bagdad med flera. rörande övergångsbestämmelser i rättssystemet.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Rätten till liv garanteras enligt Iraks konstitution (artikel 15). Enligt konstitutionens artikel 37 är alla former av psykisk och fysisk tortyr och omänsklig behandling förbjudna. Samma artikel förbjuder slavarbete, slavhandel, människohandel med kvinnor och barn och sexhandel.

Att respektera rätten till liv innebär att ingen godtyckligt får berövas livet. Det åvilar Iraks regering att säkerställa detta. Ständiga terrordåd, sekteristiskt våld och uppgörelser mellan rivaliserande kriminella grupper har urholkat denna respekt för livets okränkbarhet i Irak. FN konstaterar, i sin särskilda rapport om mänskliga rättigheter för september och oktober 2006, att den irakiska regeringen tydligt har uttalat sin beslutsamhet att få bukt med de ökande kränkningarna mot mänskliga rättigheter och lägga grunden till institutionella reformer. Men FN konstaterar samtidigt att våldet har nått alarmerande nivåer i många delar av landet, vilket har fått särskild effekt på respekten för rätten till liv och kroppslig integritet. FN uppmanar Iraks regering, koalitionsstyrkorna

och världssamfundet att öka sina ansträngningar att stärka tilltron till statsstrukturerna och respekten för rättsstatliga principer genom att sätta stopp för det ökande inflytandet av väpnade miliser, upprätthålla disciplin inom de egna säkerhetsorganen och militären samt genom att bekämpa brottslighet och korruption.

Inrikesministeriet ansvarar för Iraks säkerhetsstyrkor, av vilka några står nära de två större shia-muslimska miliserna Mahdi-armén respektive Badr-brigaderna. Organisationer som Human Rights Watch har i olika rapporter, baserade på ögonvittnen, uttalanden av ministerieanställda och information från internationella polisrådgivare, uppgivit att Inrikesministeriet varit inblandat eller införstått med olika övergrepp och mord begångna av miliserna. Vid flera olika tillfällen har väpnade attacker och kidnappningar utförts av män iförda polisuniformer och med hjälp av Inrikesministeriets bilar. I oktober upplöstes den 8:e irakiska polisenheten efter det att amerikansk militär pekat ut denna som ansvarig för kidnappningen av 26 sunnitiska industriarbetare i Bagdad den 1 oktober. Redan 2004 resulterade en utvärdering av Iraks polisstyrkor av internationella rådgivare i att mellan 20.000 och 30.000 av polispersonalen bedömdes som olämpliga för sitt jobb. Trots detta avlägsnades dessa inte från sina befattningar.

Enligt Iraks konstitution (artikel 19) måste frihetsberövande ske i därför avsedda lokaler som följer gällande regler för fängelser rörande hälso- och social omsorg. Prövning skall ske enligt lag.

FN har uttryckt allvarlig oro över förhållandena i Iraks fängelser. Anklagelser om tortyr, missförhållanden och kränkningar har fortsatt under 2006. Det stora antalet interner har gjort såväl fängelserna, som rättssystemet i sin helhet överbelastade, med oacceptabla följder i strid med mänskliga rättigheter. Situationen för ungdomar i fängelserna är särskilt allvarlig. Över 400 ungdomar hölls i oktober i förvar i tre olika anläggningar utanför Bagdad, utan att som lagen föreskriver ha förts över till de sociala myndigheternas ansvar. Eftersom det endast finns en domare i Bagdad som dömer i ungdomsmål innebär det att ungdomarna blir sittande långa tider utan rättslig prövning.

FN har särskilt uppmärksammat den inspektion av ungdomsfängelset Al-Kharkh som utfördes på begäran av socialministeriet under hösten 2006. Vid inspektionen upptäcktes att 284 barn och unga vuxna mellan 7 och 22 år hölls i fängsligt förvar under bedrövliga hygieniska och medicinska förhållanden. Ett fyrtiotal ungdomar bar tecken på fysiska och sexuella övergrepp, begångna av vakter och andra interner. Många ungdomar hölls kvar utan rättegång eller utan att anklagelser ens framförts. Flera celler inhyste 70 ungdomar i varje cell med dålig ventilation, brist på dricksvatten, mat och läkarvård. Tre fall av TBC konstaterades.

Under det irakiska inrikesministeriet opererar, utöver den irakiska polisen, flera olika typer av säkerhetsstyrkor och underrättelseorganisationer vilka till stor del upprättats/ombildats efter återupprättandet av Iraks suveränitet. Det är ofta svårt att överblicka dessa organisationer, deras mandat och aktiviteter.

Uppgifter om oproportionerligt våld och tortyr förekommer, både i samband med arresteringar och vid förhör, då främst mot personer som misstänks för grövre brott. Dessa uppgifter gäller för hela Irak.

Iraks konstitution reglerar (artikel 21) att irakiska medborgare och politiska flyktingar i Irak inte får utvisas eller avvisas med tvång till andra länder, inklusive det land flyktingen flytt från.

4. Dödsstraff

Efter att ha avskaffats av den tillfälliga koalitionsregeringen i juni 2003, återinfördes dödsstraffet av den irakiska övergångsregeringen i augusti 2004 med hänvisning till Iraks strafflag från 1969. Följande brott kan rendera dödsstraff:

- brott mot nationell säkerhet,
- skapande av fara för befolkningen och användande av bakteriella substanser,
- attacker mot olika former av transporter,
- mord,
- kidnappning,
- narkotikahandel.

I statuterna för Supreme Iraqi Criminal Tribunal, SICT (se vidare under punkt 5), stipuleras dödsstraff för terrorism enligt en definition som, utöver kritiken mot dödsstraffet i sig, kritiserats av Human Rights Watch för att vara mycket vid och dessutom oklar. Vidare stipuleras att en dödsdom (efter överklagande) i SICT måste verkställas inom 30 dagar. Något system för benådning förekommer inte.

Sedan dödsstraffet återinfördes 2005 har fler än 140 människor dömts till döden, av vilka 51 har avrättats. Under perioden maj-september 2006 dömdes 38 människor till döden. I september 2006 avrättades 27 människor i Bagdad genom hängning, av vilka två var anklagade för terrorism.

EU har vid ett flertal tillfällen vädjat till Iraks regering att upphöra med dödsstraffet.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt den irakiska konstitutionens artikel 15 har varje individ rätt till liv och säkerhet. Individens frihet och värdighet skall säkerställas (artikel 37) och staten skall garantera individens skydd mot själsligt, politiskt och religiöst tvång.

Rätten att röra sig, resa och bosätta sig fritt i eller utanför Irak garanteras enligt konstitutionens artikel 44. Ett särskilt problem utgörs av de olika typerna av irakiska passhandlingar, där vissa länder endast erkänner de nya passen. Det faktum att det ofta är förknippat med stora risker, svårigheter och kostnader att bege sig till det begränsade antalet ställen där de nya passen utfärdas, innebär att rörelsefriheten ut ur landet i praktiken begränsas.

Ogrundade frihetsberövanden är förbjudna enligt konstitutionens artikel 19.12.

FN konstaterar att polisiära och militära operationer ofta skett genom massiva ingripanden som resulterat i att ett växande antal människor frihetsberövats utan tydliga skäl och utan tillgång till rättslig prövning.

Godtyckliga frihetsberövanden utgör ett allvarligt problem i Irak. Människor anhålls ofta utan åklagarbeslut och utan att bli informerade om på vilka grunder. Häktningförhandlingar sker ofta sent. Som motivering till gripanden anges ofta ”rådande undantagstillstånd” eller antiterroristlagen som antogs 2005, liksom större säkerhetsrazzior som vidtas i Bagdad i olika planerade operationer. FN:s MR-kontor har påpekat att kvarhållande av människor utan grund *de facto* måste betraktas som godtyckliga frihetsberövanden.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Iraks konstitution (artikel 19) stipulerar att den dömande makten skall vara oberoende och ingen makt skall stå över denna förutom lagen. Endast lagen skall reglera brott och straff. En anklagad skall anses oskyldig intill dess denne dömts i en rättvis rättegång. Retroaktiv lagstiftning är förbjuden enligt konstitutionen (artikel 19), men tillåts om särskilda lagar, dock inte inom straffrätten och skatterätten, så föreskriver.

FN konstaterar att domare och advokater i hela Irak ofta ofredas, vilket strider mot de grundläggande principerna om staters skyldighet att skydda juridiska ombud. Flera advokater, notarier och familjemedlemmar till domare och åklagare har hittats mördade under 2006. Flera av dessa arbetade inom ramen för rättsprocesserna i den särskilda tribunalen som prövar anklagelserna mot den förre diktatorn Saddam Hussein med anhängare.

Enligt Iraks ministerium för mänskliga rättigheter uppgick antalet frihetsberövade i landet till 29.256 i oktober 2006. Av dessa var 13.571 under de multinationella styrkornas jurisdiktion och 2.215 under den kurdiska regionalregeringens (Kurdistan Regional Government, KRG) jurisdiktion, medan övriga var olika ministeriers ansvar (flertalet under justitieministeriet och inrikesministeriet).

Processen att överföra ansvaret för fängelser från den multinationella styrkan (Multinational Force Iraq, MNF) till irakiska myndigheter har fortsatt under 2006. Det ökända Abu Ghraib-fängelset, liksom Suse-fängelset överfördes till irakisk kontroll i september 2006. Antalet frihetsberövade i MNF:s förvar har emellertid inte minskat vilket FN uttryckt oro över.

7. Straffrihet

De multinationella styrkorna (MNF) är undantagna från irakisk jurisdiktion och utövar egen jurisdiktion över anklagelser riktade mot styrkorna. (CPA Order nr 17 och nr 100 samt FN:s säkerhetsråds resolution 1546). Att civil och militär personal tillhörande främmande trupp på utländskt territorium åtnjuter full immunitet är vanligt förekommande. Den irakiska regeringen kan dock ytterst säga upp mandatet för MNF. Beträffande MNF:s agerande sker detta enligt fastställda Rules of Engagement. MNF uppger att dessa hålls hemliga av säkerhetsskäl.

Flera olika rättsliga processer har inletts av den amerikanska militären efter anklagelser mot amerikanska soldater om övergrepp mot irakier. I det uppmärksammade Mahmoudiya-fallet den 12 mars 2006, då en irakisk flicka våldtogs och hennes familj mördades, hölls i augusti en militär häktningsförhandling mot de fyra åtalade amerikanska soldaterna. Inför den kommande krigsrätten i Kentucky, USA, har häktningsdomaren yrkat på dödsstraff för två av soldaterna och livstidsstraff för de båda övriga.

Den militära amerikanska förundersökningen pågår om en annan uppmärksammanad händelse i november 2005, då 24 civila irakier dödades i staden Haditha. Det anlagade marinkårsförbandet har hemstationerats. Åtta marinsoldater har åtalats.

Flera andra rättsfall mot enskilda amerikanska soldater har åtalats och dömts under 2006. Fler domar väntas sent 2006 respektive tidigt 2007.

Entreprenörer kopplade till MNF samt deras underleverantörer är inte föremål för irakisk jurisdiktion i den utsträckning den berör deras kontrakt, samt

straffrättsligt vad gäller handlingar som utgör del av deras "officiella aktiviteter".

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Iraks konstitution (artikel 38) stipulerar att staten skall garantera yttrande-, tryck-, mötes-, och föreningsfrihet. Religionsfrihet garanteras enligt konstitutionens artikel 41, liksom i de grundläggande principerna (artikel 2 och 3). Av de senare framgår att islam är Iraks officiella religion och dess grundläggande källa till lagstiftning. Konstitutionen garanterar den islamska identiteten för majoriteten av folket, men även rättigheterna för individer att utöva andra religioner (i konstitutionen nämns särskilt kristna, yazedi och mandéer/sabier).

Iraqi Media Network, IMN (en TV kanal *al-Iraqiya* och ett radionätverk), fungerar som irakisk *public service*. Media har vuxit kraftigt under de senaste åren. Det gäller såväl TV, radio som tidningar. Satellitmottagarna är många och Internettrafiken frekvent. Irakisk media är dock endast i begränsad omfattning helt politiskt oberoende. I september 2006 lät regeringen stänga satellit-TV-stationen Al-Arabiyas Bagdad-kontor under en månad med motiveringen att denna ägnat sig åt ”framkallande av sekteristiskt våld och oprofessionell rapportering”. TV-stationen Al-Jazeera förbjöds redan i september 2004 att verka i Irak.

Journalisters svåra arbetssituation i Irak har lyfts fram av bland andra Reportrar utan gränser som uppger att 139 journalister och medieassistenter dödats i Irak sedan kriget inleddes i mars 2003 fram t.o.m. november 2006. 107 av dessa har dödats under 2006. 129 journalister har frihetsberövats enbart under 2006. Kidnappningar av journalister har förekommit. I oktober attackerades två TV-stationer (Al-Shaabiya respektive Al-Itaqiya) av väpnade grupper varvid sammanlagt 11 anställda dödades och flera skadades. UNESCO:s generalsekreterare fördömde den 21 september 2006 mordet på mediearbetare i Irak som dödas ”för att de utövar den grundläggande mänskliga rättigheten till yttrandefrihet”.

Den kurdiska regionala lagstiftande församlingen behandlar ett lagförslag rörande möten och demonstrationer vars innebörd är att politiska partier och andra organisationer skulle behöva skriftliga tillstånd från inrikesministern för att hålla möten. Den kurdiska regionens president har samtidigt i ett möte uppmuntrat kurdiska journalister att granska offentliganställda som inte sköter sina uppgifter i medborgarnas intressen. Presidenten framförde samtidigt att journalister inte skulle utsättas för rättsliga följder om de kritiserade honom.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Åsikts-, tanke- och samvetsfrihet garanteras enligt konstitutionens artikel 42. Rätten att bilda och ansluta sig till föreningar och politiska partier garanteras i artikel 39.

Det formella ansvaret för respekten av de mänskliga rättigheterna och efterlevnaden av Iraks konventionsåtaganden åvilar sedan den 20 maj 2006 den regering som tillträdde den 20 maj 2006 (i enlighet med valresultatet från den 15 december 2005). Dessförinnan vilade det formella ansvaret på den övergångsregering (*Iraqi Transitional Government, ITG*) som bildades den 3 maj 2005 (efter de allmänna valen den 30 januari 2005).

Efter de USA-ledda koalitionsstyrkornas invasion befann sig Irak under ockupation från maj 2003 och styrdes av en provisorisk ockupationsmyndighet (*Coalition Provisional Authority, CPA*). Landet återfick sin fulla suveränitet genom formellt överlämnande den 28 juni 2004. En irakisk interimregering (*Iraqi Interim Government, IIG*) erkändes genom Förenta nationernas säkerhetsråds resolution 1546 (2004) som antogs den 8 juni 2004. En administrativ lag (*Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period, TAL*) utarbetades under våren 2004 och gällde som övergångskonstitution fram till dess att Iraks nya konstitution ratificerades efter en folkomröstning den 15 oktober 2005.

Utländsk trupp finns fortfarande i Irak, i form av en multinationell styrka, MNF. Säkerhetsrådet förnyar årligen MNF:s mandat, senast genom resolution 1723 (2006) den 27 november 2006. Nuvarande mandat löper ut den 31 december 2007. En översyn skall ske senast den 15 juni 2007. Iraks regering äger rätt att på begäran avsluta mandatet för de multinationella styrkorna i förtid.

Den dominerande nationen i MNF är USA med ungefär 140.000 soldater i Irak. Ansvaret för säkerhet och ordning förs successivt över till irakisk militär och polis. Överlämnandet försvåras starkt av ständiga attacker mot de nya irakiska förbanden, liksom av infiltration och korruption i dessa. Den utmaning som möter de irakiska säkerhetsstyrkorna (och dem som utbildar dessa) är att inte bara uppnå numerär, utan även säkerställa förbandens och enheternas förmåga att verka professionellt och självständigt i enlighet med rättsstatliga principer.

Vissa av de bestämmelser som beslutades av CPA tillämpas fortfarande, andra har åsidosatts eller ersatts av irakisk lag. Under 2005 gavs, i enlighet med TAL, Ministerrådet efter Presidentkabinettets godkännande rätt att utfärda s.k. Orders. Dessa gäller som lag och är i kraft intill dess de upphävs eller ändras av framtida irakiska regeringar.

I de tre kurdiskdominerade guvernaterna i norra Irak (Dohuk, Erbil och Sulemaniyeh) råder ett betydande självstyre utövat av KRG. Denna bestod fram till den 21 januari 2006 av två administrationer; en i området kring Erbil styrd av *Kurdistan Democratic Party, KDP* och en i området kring Sulemaniyeh kontrollerad av *Patriotic Union of Kurdistan, PUK*. Samtidigt med de nationella valen den 30 januari 2005 hölls val till en kurdisk regional lagstiftande församling (*Kurdistan National Assembly*). Denna domineras av nämnda två fraktioner som kommit överens om den gemensamma KRG-administration som inrättades den 21 januari 2006 i Erbil.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Irak har ratificerat sju av ILO:s åtta centrala konventioner (*Core Labour Standards* nr 87, om föreningsfrihet, har inte tillträtts). Av de totalt 59 ILO-konventioner som är i kraft i förhållande till Irak, skulle landet ha inkommit med rapport i 51 fall de senaste tre åren. Detta har inte skett.

Det tidigare statskontrollerade lönesystemet har reviderats. En ny löneskala har fastställts och riktlinjer för befordran utarbetats. En facklig landsorganisation har etablerats i Irak; *Iraqi Federation of Trade Unions*. Arbetslösheten i Irak med ILO-definition uppskattas till närmare 30 procent.

Den allt svårare säkerhetssituationen i många delar av landet innebär att många är rädda för att ta sig till sina arbeten. Vissa yrken (t.ex. bagare och frisörer) utövas traditionellt av anhängare av en viss religiös trosriktning (shia eller sunni), vilket gjort dem till lättidentifierade måltavlor för det sekteristiska våldet. Med det stora antalet extern- och internflyktingar försvåras också upprätthållandet av ordnade arbetsplatser, t.ex. när såväl lärare som elever i en skola tvingats flytta för att undgå att bli offer för sekteristisk förföljelse och våld.

I och med att det tidigare styrande Baath-partiet och den f.d. irakiska armén upplöstes och ogiltigförklarades, har många irakiska tjänstemän inklusive militär och polis, blivit arbetslösa. En rad våldsattacker har riktats mot rekryter till de nya irakiska säkerhetsstrukturerna (polis och militär), liksom mot statstjänstemän som uppfattas samarbeta med den multinationella styrkan. Arbetsförhållandena för dessa grupper är mycket svåra, vilket utöver den

bristande respekten för rätten till arbete också utgör en grogrund för otillbörlig påverkan och korruption.

Kvinnor är diskriminerade i vissa delar av arbetslivet. Tillsättandet av kvinnliga ministrar i regeringen samt ledamöter av den valda nationalförsamlingen (kvoteringsystem tillämpas) är exempel på en positiv utveckling inom det politiska livet.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Rätten till hälsa garanteras enligt konstitutionens artiklar 30 och 31.

Någon allomfattande tillförlitlig statistik beträffande hälsoläget i Irak är mycket svår att få fram. Två decennier av väpnade konflikter följt av sanktioner och ytterligare en väpnad konflikt under 2003, med efterföljande plundringståg och därefter sekteristiskt betingat våld och terrorattacker, har bidragit till en mycket oroande hälsosituation.

Generellt kan konstateras att levnadsstandarden, inklusive hälsoläget, i norra Irak (Erbil, Dohuk och Sulemaniyeh) är bättre än i övriga delar av landet. Samtidigt är denna del av Irak ett av världens mest minerade områden vilket gör den lantbrukande befolkningen mycket utsatt.

I de södra och centrala delarna av landet är hälsosituationen fortsatt svår. Speciellt gäller detta sårbara grupper såsom barn och ammande mödrar. Hälsoläget för barn är överlag mycket dåligt (jfr under punkt 15).

Vatten- och sanitetsinfrastrukturen är i ett mycket förfallet tillstånd vilket i sin tur skapar ohälsa på många platser i landet. De renings- och pumpstationer som finns runt om i Irak har förfallit på grund av bristande underhåll och brist på elektricitet. Stora mängder avloppsvatten släpps fortfarande orenat rakt ut i floder och vattendrag.

Ett omfattande arbete bedrivs av FN, Världsbanken samt enskilda organisationer för att förbättra situationen, men projekten försvåras av säkerhetssituationen. UNICEF har trots detta lyckats fortsätta sitt arbete i Irak och kunnat uppnå viktiga resultat. Ett stort antal vattenreningsanläggningar har åter gjorts fungerande, vilket har kommit flera miljoner människor till del.

Det framhålls i den nationella utvecklingsplanen för 2005-2007 att akuta behov föreligger inom åtskilliga områden, bland annat utrustning och medicin till sjukvården, vaccinationer, samt att förbättra nätet av vårdcentraler, utbilda

personal och motverka korruption. Det största hotet mot en förbättrad hälsosituation i Irak är det svåra säkerhetsläget.

12. Rätten till utbildning

Rätten till utbildning garanteras enligt konstitutionens artikel 34. Irak har obligatorisk skolgång från 6 till 12 år. Det prekära säkerhetsläget i Irak gör emellertid att många föräldrar är rädda att skicka sina barn till skolan. Detta gäller särskilt flickor. Eftersatt underhåll, otillräcklig medelstildelning, allmän isolering och de väpnade konflikter Irak har lidit av är andra faktorer som på olika sätt bidragit till att bryta ned utbildningssystemet. Utbildningsministeriet publicerade 2004 i samarbete med UNICEF en omfattande rapport om Iraks skolor och en analytisk uppföljningsrapport publicerades i januari 2005. I rapporterna hävdas att 2 700 skolor är i fortsatt behov av omfattande restaureringsarbeten. I tillägg till detta saknar en tredjedel vatten, nära hälften saknar sanitetsinstallationer och hälften saknar tillfredsställande avloppssystem.

Enskilda organisationer uppskattar att ungefär en femtedel av barn i skolåldern inte går i låg- respektive mellanstadiet. Utbildningsministeriets siffror ger vid handen att 86 procent av barnen började skolan läsåret 2003/04. UNICEF menar emellertid att närvaron kan ha fallit till omkring 65 procent (på grund av den föränderliga allvarliga situationen i Irak kan detta variera mycket). Det förekommer också att barn i stället måste bidra till familjeförsörjningen.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Irak omfattas inte av UNDP:s Human Development Report för 2006 vilket försvårar internationell jämförelse. Klart är emellertid att den fysiska och psykiska levnadsstandarden i Irak är låg. En stor del av befolkningen är fortsatt beroende av matpaket (matdistributionssystemet från det tidigare olja-mot-mat programmet) för sin överlevnad.

Irak idag är ett land med ett omodernt hälsovårdssystem, undermåligt system för vattenförsörjning och vattenrening, otillräcklig eldistribution och ett bristfälligt utbildningssystem. Arbetslösheten är stor och lönerna är låga. Utbildningssystemets försämring och det svåra säkerhetsläget har lett till kunskapsflykt från landet.

Den tidigare regimens förtryck, den stillastående ekonomin, arbetslösheten, det svåra säkerhetsläget och bristen på framtidsutsikter har skapat en undermålig psykosocial miljö. Brottligheten är hög. Detta inkluderar även kidnappningar som i stor utsträckning drabbar vanliga människor. Vissa grupper kan till

exempel röva bort en persons barn och anpassa sitt krav på lösensumma efter den personens finansiella förmåga.

Det militära motståndet från olika grupper har eskalerat under 2006. MNF har genomfört flera omfattande militära operationer i landet tillsammans med irakiska styrkor för att få ett slut på det väpnade motståndet. Motsättningarna mellan olika etniska och religiösa grupper i samhället har ökat kraftigt i omfattning.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

FN konstaterar att kränkningarna av kvinnors rättigheter har fortsatt att öka under 2006 och att våld, ökad spänning, fattigdom, arbetslöshet och flyktingströmmar fortsatt att försvåra kvinnornas situation. Ett ökande antal kvinnor har blivit änkor som en följd av det upptrappade våldet, vilket lämnat dem utan försörjning och social trygghet. Hedersrelaterat våld; kidnappningar följda av våldtäkt och sexslaveri samt mord på kvinnor på sektaristisk grund har enligt FN rapporterats under 2006 i de kurdiska provinserna i norr, Kirkuk och Mosul.

Irak har ratificerat internationella instrument rörande kvinnors rättigheter och har sedan tidigare en lagstiftning som bland annat garanterar kvinnors lika rätt till utbildning, hälsa, arbete och ägande inklusive sex månaders föräldraledighet med full lön samt ytterligare sex månader med halv lön och pensionsålder vid 55 års ålder. Lagar har möjliggjort för kvinnor att arbeta i försvaret och polisen samt jämställt kvinnors rättigheter vid skilsmässor, vad gäller äganderättsliga frågor samt skatter.

I praktiken har kvinnans ställning i samhället successivt försämrats, främst som en följd av det ökande våldet, men också till följd av tilltagande ekonomiska problem och arbetslöshet.

Yrkesverksamma kvinnor har fått arbeten som inte motsvarar deras kvalifikationer och flera har börjat arbeta i hemmet. Sedvanerättsliga regler och tradition har använts för att begränsa kvinnors lika rättigheter, till exempel inom äktenskapet, och dessa har kommit att tillämpas i allt högre grad. Graden av läskunnighet har minskat. Islamisk extremism har tilltagit och kunnat ta sig mer öppna uttryck efter den irakiska statsapparats sönderfall. Detta har ytterligare påverkat kvinnans ställning i negativ riktning.

I den nya irakiska konstitutionen finns skrivningar i riktning mot en försämrad legal ställning för kvinnan i Irak.

En lag möjliggör strafflindring (till böter) för hedersmord (se nedan). Våld mot kvinnor i hemmet förekommer. Oro har uttryckts för att arbetslöshet och det svåra säkerhetsläget skall förvärra detta problem. Någon statistik på omfattningen finns inte tillgänglig. Våld mot kvinnor motiverat av påståenden att de inte följer de religiösa lagarna har ökat. Även kvinnor som tillhör en annan religion än islam känner i vissa delar av landet sig av denna anledning tvingade att bära slöja.

Hedersmord förekommer i Irak. I ett brev den 24 augusti 2006 till Iraks president Talabani och den kurdiska regionala regeringen KRG:s president Barzani uttryckte FN:s särskilde sändebud, Ashraf Qazi, sin oro över förekomsten av hedersrelaterade brott. Qazi fäste särskild vikt vid den oroande trenden av kvinnliga "själv-mord" och "själv-mordsförsök" i de kurdiska guvernaten i norr, vilka i realiteten ofta visat sig vara hedersrelaterade brott utförda av kvinnans familjemedlemmar.

Ett särskilt problem utgörs av de tidsbegränsade äktenskap, s.k. Muta'a ("enjoyment marriage") som blivit allt vanligare främst bland unga universitetsstuderande kvinnor oftast betingade av ekonomiska förhållanden. Äktenskapen kan ingås för en tid av allt ifrån några timmar till ett år, varefter de automatiskt upplöses. Även om de ingås med kvinnans samtycke, förlorar kvinnan sina rättigheter när äktenskapet löper ut och står då utan försörjning för sig själv och sina barn.

Det förekommer att kvinnor "söker skydd" genom att låta sig sättas i fängelse. Enskilda organisationer har i norr etablerat skyddat boende för kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. I Bagdad återfinns ett fåtal skyddade kvinnohus etablerade av irakiska enskilda organisationer.

Att utreda brott försvåras av bristande resurser hos polis och sjukhus., Uppgifter förekommer även om att lokal polis inte alltid tar anmälningar på allvar. Försök har gjorts av enskilda organisationer att påverka polismyndigheterna att i större utsträckning låta kvinnliga poliser delta i undersökningsarbetet. Så vitt känt har detta hitintills gett begränsat resultat. Den sociala stigmatisering det medför att ha utsatts för en våldtäkt innebär också att många fall inte anmäls.

Kvinnor är inte representerade i det politiska systemet i en utsträckning som motsvarar deras andel av befolkningen. I Iraks nuvarande (december 2006)

regering är 4 av 37 ministrar kvinnor, motsvarande 11 procent. Av de 275 parlamentsledamöterna som valdes i december 2005 är 70 kvinnor, d.v.s. 25 procent. På de listor som presenterades inför parlamentsvalet i december 2005 var stipulerat att var tredje kandidat skulle vara en kvinna.

15. Barnets rättigheter

Knappt hälften av Iraks befolkning är under 15 år. Drygt fyra miljoner är under 5 år. Enligt Iraks konstitution (artikel 29) skall barnets rättigheter garanteras av staten och denna skall ansvara för att barn och ungdomar får sådana villkor att de kan utveckla sina talanger och färdigheter. Barnen skall också ha rätt till uppfostran, omsorg och utbildning av sina föräldrar.

I många fall har traditioner och sedvänja i praktiken företräd framför lagbestämmelser. Vad gäller till exempel giftermål förekommer, trots lagstadgad ålder på 18 år, äktenskap längre ned i åldrarna. Minimiåldern för allmän värnplikt är 18 år. Den nedre åldersgränsen för frivillig anmälan till väpnad tjänst är 14 år. Arbete är förbjudet för barn under 14 år, med undantag av arbete i småskaliga familjeföretag. Det förekommer att barn lämnar skolan eller aldrig börjar för att i stället arbeta. Den nya konstitutionen tar upp dessa frågor på ett mer tillfredsställande sätt, men ännu återstår ett stort arbete med lagstiftning på området och implementering av densamma.

Uppgifter gör gällande att antalet gatubarn har ökat markant under senare år. Några institutioner som tar sig an barn i behov av särskilt skydd finns knappast i Irak, med undantag av vissa projekt i UNICEF:s regi. Denna sorts frågor är i allmänhet ett tabubelagt ämne men tas nu upp i större utsträckning. Information förekommer att vissa föräldrar skickar ut sina barn för att tigga. Många gatubarn fångas upp av den organiserade brottsligheten för att t ex utföra stölder eller slaveriliknande arbete. Uppgifter om organiserad barnprostitution förekommer. Irakiska organisationer har startat aktivitetscentra för barn (med böcker, datorer, lärare, etc.) i Bagdad. De flesta av dessa har enligt uppgift fått stänga då de hotats av den organiserade brottsligheten.

Missbruk bland barn förekommer, att sniffa lim förefaller vanligast men även narkotika finns tillgängligt. Organisationer gör gällande att detta problem ökat i omfattning det senaste året.

Uppgifter förekommer om handel med barn till Gulfländerna och att denna verksamhet skall ha ökat efter att gränskontrollen helt upphörde efter invasionen 2003. I dessa sammanhang förekommer uppgifter om

barnprostitution och sexuell exploatering av barn. Tillgången på tillförlitlig information är dock begränsad.

Situationen beträffande barns hälsa har inte förbättrats under året. Tillgången till dricksvatten, kvalificerad vård och vaccinationer är begränsad. Undernäring hos barn är ett stort problem som växer när säkerhetsläget försvåras, infrastrukturen för vattenförsörjning och livsmedelstransporter förstörs och inte minst till följd av de stora flyktingströmmarna.

Det prekära säkerhetsläget på många ställen i landet utgör givetvis också på andra sätt en stor risk för barns hälsa. En mycket stor riskfaktor är alla de UXO:s (icke-detonerade artilleripjäser) som finns runt om i Irak. UNICEF uppskattar antalet platser som av denna anledning är farliga till 800 bara i Bagdad.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

FN konstaterar att medlemmar av religiösa minoriteter i ökad utsträckning har blivit utsatta för våld och snäva restriktioner för sin religionsutövning. Den största minoriteten, sunni-muslimerna, som under Saddam-tiden tillhörde den styrande gruppen i samhället, har sedan regimen störtades 2003 blivit offer för diskriminering av den shia-muslimska majoriteten, liksom av de tidigare förtryckta kurderna. Det sekteristiska våldet har som nämnts ovan tilltagit kraftigt under 2006. Detta utförs både av extrema shia-muslimska miliser och sunni-muslimska väpnade grupper.

En ny våg av trakasserier och våld mot kristna följde efter påvens kontroversiella uttalanden om islam den 12 september. Extrema grupper hotade döda alla kristna i Irak om inte påven bad om ursäkt. Raketer avfyrades mot en kaldeisk kyrka i Mosul den 24 och 25 september och någon vecka senare öppnade okända män eld mot samma kyrka.

UNHCR uppskattar att 44 procent av de irakiska asylsökande i Syrien är kristna och att de kristna utgör den största gruppen av asylsökande irakier också i Jordanien. Många kristna flyr också inom Irak, från oroligheter i Mosul, Bagdad och Basra till främst det säkrare norra Irak.

Befolkningsstatistiken i Irak är inte tillförlitlig och uppdaterad. Uppgifter om de olika befolkningsgruppernas storlek bygger därför oftast på kvalificerade uppskattningar. Enligt dessa utgörs Iraks befolkning av omkring 95 procent muslimer. Omkring 60 procent av dessa är shia-muslimer, medan sunni-muslimerna uppskattas till omkring 20 procent. Kurderna beräknas utgöra 20

procent av landets befolkning. Övriga grupper är bland andra kristna assyrier, kaldéer och turkmener. Gruppen jezidis/yazedis definierades i Iraks tidigare konstitution som araber.

Även andra minoriteter diskrimineras. FN rapporterar att en av de äldsta minoriteterna, mandéerna/sabierna, ofta hotas med att de måste konvertera till islam eller dödas. Som en följd av hot och förföljelse och tvångsförflyttning har en stor andel av denna befolkningsgrupp flytt Irak. År 2001 uppskattades antalet mandéer till 13.500, medan det 2006 endast beräknas finnas 4.000 kvar i landet. Romerna utgör en annan särskilt utsatt minoritet.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Av konstitutionens artikel 14 framgår å ena sidan att diskriminering på sexuella grunder är förbjuden. Å andra sidan stadgas i den existerande irakiska strafflagen (kapitel 9) att homosexuella handlingar mellan vuxna bestraffas med 7 års fängelse och med 10 års fängelse om de inkluderar en minderårig. Homosexuella handlingar nämns inte uttryckligen i Iraks nya konstitution, men redan i artikel 2 stipuleras att ingen lag får stiftas som strider mot islams etablerade bestämmelser. Eftersom homosexuella handlingar är förbjudna enligt islamsk lag medför detta en risk för diskriminering på grundval av sexuell läggning.

Homosexuellas situation i det irakiska samhället i dag mycket lite känd. Det står emellertid klart att det i det irakiska samhället traditionellt sett finns en negativ syn på homosexualitet och få deklarerar öppet sin homosexualitet.

18 Flyktingars rättigheter

Flyktingsituationen i Irak har förvärrats ytterligare under 2006. UNHCR uppskattar att mellan 1,6 och 1,8 miljoner människor har flytt Irak sedan 2003. Omkring 425.000 av dessa beräknas ha lämnat landet bara under 2006. Under hösten 2006 har närmare 100.000 irakier flytt till Syrien och Jordanien varje månad. Irakier utgjorde också den största gruppen av asylsökande till Europa under första halvåret 2006 och ökade med 50 procent jämfört med samma period 2005 och med 94 procent sedan 2004.

UNHCR beräknar att mellan 500.000 och 700.000 irakier har flytt till Jordanien, omkring 600.000 till Syrien och omkring 100.000 till Saudiarabien och Kuwait. Till detta kommer omkring 436.000 irakier som flytt till Europa och andra delar av världen. Av de senare har UNHCR kategoriserat 240.300 som utvandrare ("migrants"), 180.700 som personer med flyktingstatus och 15.000 som asylsökande.

Internflyktingar: Inne i Irak beräknas åtminstone 1,6 miljoner människor vara på flykt från sina hem, av vilka 240.000 under 2006. Mellan 35.000 och 50.000 internflyktingar tillkommer varje månad enligt IOM respektive UNHCR. Alla delar av Irak påverkas av dessa omflyttningar. Många av internflyktingarna saknar grundläggande livsnödvändigheter såsom rent vatten, mat, hälsovård och elektricitet. Iraks regering hävdar att siffrorna över antalet flyktingar är kraftigt överskattade. Med det ökande sekteristiska våldet har också rapporterna blivit fler om att olika miliser och väpnade grupper tvingar människor att fly sina hem och därefter tvingar dem att hyra ut sina bostäder till mycket låg kostnad till invandrade grupper av motsatt etnisk tillhörighet.

Iranska flyktingar av arabisk härkomst (Ahwazi) är utsatta för trakasserier inklusive hot av lokalbefolkningen och har blivit av med jordbruksmark och boskap. Rapporter gör även gällande att de utsätts för trakasserier av iranska agenter. UNHCR utvärderar för närvarande situationen. Vissa har tvingats flytta längre österut/norrut, andra har sökt ta sig tillbaka till Iran. Omkring 2.500 personer beräknas finnas kvar spridda över de södra delarna av landet (osäkra uppgifter).

Iranska kurdiska flyktingar finns väster om Bagdad (al-Tash lägret). Det torde röra sig om ungefär 2.000 personer i al-Tash för närvarande. Mat distribueras genom regeringens matdistributionssystem (tidigare genom FN:s olja-mat-program). Flyktingarna har uttryckt oro för sin säkerhet, då de hävdar att de är illa omtyckta av befolkningen i de närliggande städerna Ramadi och Fallujah, samt att säkerhetsläget rent generellt försämrats. Av denna anledning har UNHCR bestämt att stänga lägret. I samtal med Kurdistan Regional Government, KRG, har överenskommit att de kvarvarande flyktingarna skall kunna flytta norrut (en del har redan tidigare givit sig av västerut mot Jordanien eller norrut). Detta arbete avbröts när KRG enligt UNHCR ställde ”*orimliga krav*”, som t.ex. att flyktingarna skulle flyttas till områden nära Kirkuk i ett område med sämre säkerhet. Uppgifter tyder nu på att man är på väg att komma överens om att flytta resterande flyktingar norrut. UNHCR har i samarbete med enskilda organisationer, bland annat den svenska organisationen Qandil, börjat bygga hus och vidtagit åtgärder för att förbättra tillgången till vatten, elektricitet, utbildning och hälsovård.

Palestinska flyktingar har funnits i Irak sedan 1948. Den tidigare regimen försåg många av dessa familjer med gratis bostad och de kan i många fall nu inte längre betala sin hyra. Många har blivit vräkta och bor på gatan i Bagdad, i bästa fall i tält. Det rapporteras att fientlighet och trakasserier riktats mot dessa personer från irakier. Det finns även rapporter om summariska arresteringar utförda av den multinationella styrkan. I mitten av september 2003 (då flyktingarna evakuerades) hade 4.000 familjer registrerats (drygt 22.000 personer, totalt torde det röra sig om 34.000). De familjer som vräktes efter

regimens fall har nu fått nya lägenheter som UNHCR betalar hyra för. UNHCR:s program med det irakiska migrationsministeriet omfattar bidrag till hyror samt kapacitetsuppbyggnad för ministeriet.

Kurdiska flyktingar från Turkiet, cirka 9.000 personer, återfinns (i det som tidigare var Bagdad-kontrollerat område) i norra Irak; Makhmour-lägre. UNHCR bedriver genom enskilda organisationer, bland annat den svenska organisationen Qandil, verksamhet i lägre. Ungefär 4.000 personer återfinns i området kring Dohuk. Rapporter gör gällande att hälsosituationen för dessa är dålig.

I efterdyningarna av attackerna mot FN i Irak och de personalneddragningar dessa inneburit, driver UNHCR en stor del av sin verksamhet i Irak via enskilda organisationer. Generellt kan sägas att detta också medför svårigheter att uppfylla organisationens skyddsmandat, då det är svårt att följa upp alla de rörelser som pågår med små flyktinggrupper spridda över landet.

Ungefär 500 syriska flyktingar finns i Bagdad. Rapporter gör gällande att de utsätts för trakasserier och summariska arresteringar av irakiska och MNF-styrkor.

Statslösa flyktingar finns enligt UNHCR i tre grupper: Den första gruppen inbegriper faili-kurder och shia-araber som utvisades och fråntogs sitt medborgarskap av den förra regimen. Det rör sig mer om *de facto* statslöshet, då de trots att den tidigare regimen beslutat återtagits i vissa fall har svårt att återfå medborgarskap. Den andra gruppen består av beduiner som befinner sig längs gränsen Irak/Kuwait. Deras legala status utgör en fortgående diskussion i regionen (100.000). Till den tredje gruppen hör barn från blandäktenskap (30.000).

19. Funktionshindrades rättigheter

Funktionshindrades rättigheter garanteras enligt konstitutionens artikel 32.

I realiteten är emellertid situationen för de funktionshindrade svår. Inte minst bidrar det ökade sekteristiska våldet och de många väpnade terrorangreppen att ett stort antal människor får livslånga skador och handikapp (utöver alla de som förlorar livet eller försvinner). Ett särskilt svårt problem utgörs av den rikliga förekomsten av minor, blindgångare och utplacerade sprängladdningar som lemlästar oskyldiga civila, ofta barn. Den prekära säkerhetssituationen, och de allt svårare ekonomiska och sociala villkoren i dess spår innebär dessutom att möjligheterna till adekvat vård och rehabilitering blir allt färre.

FN och olika enskilda organisationer har olika projekt för funktionshindrade. UNOPS (United Nations Office for Project Services) har till exempel inrättat

centra för handikappade. På grund av säkerhetsläget är det svårt att följa upp och utveckla dessa projekt. Ingen internationell personal finns på plats ute i landet. Internationella Röda korskommittén bedriver olika rehabiliteringsprojekt, bl.a. i Erbil i norra Irak där man driver ett ortopediskt center. I de centrala och södra delarna stöds fem sådana centra med utrustning. I Mosul stöds ett center som drivs av irakiska Röda halvmånen. I förhållande till behoven får emellertid dessa insatser anses otillräckliga.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Ett mycket stort antal organisationer finns etablerade i Irak. Många av dem saknar emellertid grundläggande organisationskunskap. Förutsättningarna för hjälparbete och rättighetsbaserade projekt har påverkats negativt av det allt sämre säkerhetsläget. Som exempel kan nämnas masskidnappningarna av personal ur Röda halvmånen i Bagdad i december 2006.

De flesta av Iraks ministerier samarbetar i någon form med både nationella och internationella enskilda organisationer vilkas aktiviteter kan sägas försöka påverka den irakiska MR-situationen i positiv riktning. Flera av de nationella enskilda organisationerna verkar inte ha någon klar bild av vad de vill göra och/eller hur de bör organisera sig. I vissa fall beror detta på okunskap (i Irak finns ingen tradition av enskilda organisationer), i andra på att fokus ligger mer på pengar från givare än aktivitet – ibland rör det sig om en blandning av dessa skäl. Merparten av organisationerna får också anses mer eller mindre påverkade eller till och med kontrollerade av politiska partier/fraktioner.

Internationella enskilda organisationer inom MR-området är numera också verksamma i Irak med mer eller mindre permanent närvaro. Human Rights Watch finns i nuläget på plats med personal, men inte Amnesty International. Så gott som alla organisationer har på olika sätt dragit ned eller förändrat sin närvaro i Irak.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

I Irak är ett stort antal organisationer verksamma inom olika områden, med direkt eller indirekt koppling till de mänskliga rättigheterna. FN:s program hanteras i Irak av lokalanställd personal och genom avtal med irakiska och internationella enskilda organisationer. FN:s verksamhet försvåras kraftigt av att man inte kan verka brett ute på fältet annat än med mycket strikta

restriktioner för rörelsefrihet och säkerhet och nästan uteslutande med lokal personal. Representation från de olika FN-organen roterar. Många möten hålls även fortfarande i Amman mellan FN och dess samarbetspartners. FN:s generalsekreterares särskilde representant med personal har en permanent närvaro i Bagdad och UNAMI:s kontor är i Amman. Även Världsbanken har sitt Irakkontor i Amman. Internationella Rödakors- och Röda Halvmåne-federationerna är inte närvarande med internationell personal.

UNAMI har etablerat ett MR-kontor (*Human Rights Office*) i Bagdad med planerade filialer i Kirkuk och Basra för att främja mänskliga rättigheter, stödja uppbyggandet av en nationell MR-kommission och Iraks ministerium för mänskliga rättigheter.

Det svenska stödet om 40 miljoner kronor till FN:s arbete syftar till att förbättra levnadsförhållanden och främja god samhällsstyrning genom att stärka den institutionella kapaciteten, sysselsättningsskapande åtgärder och policyråd i områden som lokal samhällsstyrning, utvecklandet av det civila samhället och mänskliga rättigheter i enlighet med irakiska behov, mål och prioriteringar. Genomförande FN-organ är bl.a. UNDP, UNIFEM, UNICEF och ILO. Sverige stödjer även ett särskilt program via UNIFEM som syftar till att stärka kvinnors rättigheter i konstitutionsöversynen samt i det kommande lagstiftningsarbetet. Under 2005 och 2006 har Sverige bidragit med 20 miljoner kronor i stöd till det civila samhället. Stödet hanteras av Olof Palmes Internationella Centrum och involverar exilirakiska organisationer i Sverige. Syftet är kapacitets- och organisationsutveckling av civila samhället i Irak och utbildning av organisationer i Sverige som önskar bedriva utvecklingssamarbete i landet. Insatsernas fokus ligger på jämställdhet, mänskliga rättigheter, demokrati och konfliktförebyggande insatser. Stödet har också resulterat i ett center för civilsamhällets organisationer i Erbil med filial i Bagdad. Centret skall ge stöd i kapacitets- och organisationsutveckling till organisationer i syfte att driva ett effektivt arbete för en demokratisk samhällsutveckling i landet.

MR-frågor tas kontinuerligt upp i EU:s dialog med irakiska regeringsföreträdare. EU lägger särskild tonvikt på avskaffandet av dödsstraffet, kampen mot tortyr och annan grym, omänsklig, förnedrande behandling; bekämpandet av rasism, främlingsfientlighet och diskriminering av minoriteter, främjandet av och skyddet av kvinnors och barns rättigheter liksom skyddet av MR-försvare och den centrala roll som det civila samhället har i främjandet av MR och demokratisering. En ytterligare utgångspunkt är det regionala ramverket, inklusive det Strategiska partnerskapet för Medelhavet och Mellanöstern. EU är en av de största givarna till den politiska processen i Irak och har bidragit med finansiella resurser och teknisk expertis till utarbetandet av konstitutionen och till de allmänna val som har hållits. Sammanlagt har EU bidragit med 25 miljoner euro till FN:s kontor för stöd till

konstitutionsprocessen i Irak och med 63,8 miljoner euro i valstöd. EU:s rättsstatsmission, *the European Union Integrated Rule of Law Mission for Iraq* (EUJUST LEX) syftar till att stödja reformer i såväl polis- som rättsväsendet och därutöver att främja samarbetet mellan domstols-, åklagar-, polis- och kriminalvårdssektorn. Inom ramen för insatsen har ca 800 irakiska tjänstemän genomgått utbildning inom rättsstatsområdet. Utbildningen omfattar bland annat mänskliga rättigheter, sektorövergripande samarbete, ledarskap och utredning av brott.